

Fizyoterapi Programı Ön Lisans Öğrencilerinde Mesleki Uygulama Dersinin Verimliliği: Kapadokya Üniversitesi Örneği¹

Kadirhan DOĞAN¹

¹ Kapadokya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü,
Nevşehir, Türkiye
kadirhan.dogan@kapadokya.edu.tr

Dilek Hande ESEN²

²Kapadokya Üniversitesi, Kapadokya Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetleri ve Teknikleri Bölümü,
Fizyoterapi Programı, Nevşehir, Türkiye
dilek.esen@kapadokya.edu.tr

Deniz Tuğyan AYHAN¹

¹ Kapadokya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü,
Nevşehir, Türkiye
deniz.ayhan@kapadokya.edu.tr

Osman ÖZSOY¹

¹ Kapadokya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü,
Nevşehir, Türkiye
osman.ozsoy@kapadokya.edu.tr

Geliş Tarihi/Received:

25.03.2021

Kabul Tarihi/Accepted:

20.06.2021

Yayın Tarihi/Published:

30.06.2021

¹ Çalışmamız 18-20 Nisan 2019 tarihlerinde düzenlenen 7. Ulusal Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Kongresinde poster şeklinde sunulmuştur.

ÖZ

Mesleki uygulama dersi, mesleki beceri kazanmak, teorikte öğrenilenin pratiğe aktarılması ve mesleki iletişimi öğrenmek için gerekli ve yararlıdır. Öğrencilerin bu dersi zorunluluk olarak görmeyip verimli bir şekilde işlemeleri kişisel başarılarını arttırabilir. Literatürde fizyoterapi programı öğrencilerinde ilk yıl sonunda yapılan mesleki uygulama dersinin verimliliğinin araştırıldığı çalışmalara rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı, Kapadokya Üniversitesi ile anlaşmalı hastane veya fizik tedavi merkezlerinde yapılan mesleki uygulama dersinin fizyoterapi öğrencilerine olası katkılarını tespit etmek ve dersin verimliliğini ölçmektir. Katılımcılara araştırmacılar tarafından oluşturulan Mesleki Uygulama Verimlilik Anketi uygulandı. Elde edilen veriler SPSS 22.0 programıyla, yüzde ve frekans dağılımları yapılarak değerlendirildi. Çalışmaya yaş ortalaması 21.31 ± 1.17 (ortalama±standart sapma) yıl olan 48 gönüllü öğrenci dahil edildi. Katılımcıların %89.6'sı uygulama yaptığı için genel olarak memnun olduğunu belirtti. Yarıdan fazlası ders saatlerinin artmasını istedi. %33.3'ü derste öğrenilenlerle sahada yapılan uygulamaların birbiriyle örtüşmediğini dile getirdi. Bu sonuç öğrencilerin henüz elektroterapi cihazlarını öğrenmemiş olmalarıyla ilgili olabilirdi. Çalışma sonucunda araştırmacıların ortak gözlemi bu ders sayesinde öğrencilerin mesleklerini daha iyi tanıyabildikleri, ikinci sınıf pratik derslerinde kullanacakları cihazlarla ilgili ön tecrübe kazandıkları, derslere daha motive gelecekleri ve pratik uygulama ile teorik bilgilerini karşılaştırabilme becerisi kazanmış olmalarıydı. Çalışmamız sonucunda öğrencilerimiz tarafından mesleki uygulama dersinin önemi ve gerekliliğinin anlaşıldığı dolayısıyla bu dersin onlar için verimli olduğu kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Pratik, Uygulama, Fizyoterapi, Ön Lisans, Staj

Efficiency of Vocational Application in Physiotherapy Undergraduate Students: Kapadokya University

ABSTRACT

Vocational practice course is necessary and useful for gaining professional skills, transferring what is learned in theory to practice and learning professional communication. The fact that students do not regard this course as a necessity and perform it efficiently may increase their personal success. In the literature studies investigating the efficiency of the vocational practice course at the end of the first year in physiotherapy program students were not found. The aim of the study is to determine the potential contribution of the physiotherapy students to the physiotherapy students and to measure the efficiency of the course in hospitals or physical therapy centers that have signed an agreement with the University of Cappadocia. Vocational Practice Efficiency Questionnaire, which was created as a result of literature reviews by researchers, was applied to physiotherapy undergraduate students. The data obtained were evaluated with SPSS 22.0 program by making percentage and frequency distributions. 48 volunteer students with an average age of 21.31 ± 1.17 (mean \pm standard deviation) years were included in the study. Answers from all participants were evaluated. 89.6% of the participants stated that they are generally satisfied because they practice professionally. More than half wanted the lesson hours to increase. 33.3% of them stated that the lessons learned in the course and the practices performed in the field do not match each other. This result could be related to the students' not having learned electrotherapy devices yet. As a result of the study, the joint observation of the researchers was that thanks to this lesson, students were able to get to know their profession better, gained pre-experience with the devices they would use in second-grade practical lessons, they would be more motivated to the lessons, and gained the ability to compare practical application with theoretical knowledge. As a result of our study, the importance and necessity of the vocational practice course was understood by our students, so we believe that this course is fruitful for them.

Keywords: Practice, Application, Physiotherapy, Associate Degree, Internship

1.Giriş

Meslek yüksekokullarının ön lisans programlarında okuyan öğrencilere, üniversite eğitimi sırasında teorik ve pratik dersler birlikte verilir. Teorik derslerde verilen bilgiler uygulamalı dersler ile desteklendiği takdirde bu bilgilerin öğrenilme ihtimali artar. Meslek yüksekokulları; okul ortamında verilen teorik ve pratik derslerin sahada pratik edilebilmesi amacıyla staj dersini çerçeveye müfredatlarına ekler (Gökdoğan ve Sarıgöz, 2012; Yalçınkaya, 2018)

Meslek yüksekokullarında farklı bölümlerde farklı uygulamalı dersler olsa da meslek yüksekokullarının genelinde bu derslerin sahada verilen şekli “staj”dır. Türk Dil Kurumu’na göre staj “herhangi bir meslek edinecek olan kimsenin geçirdiği uygulamalı öğrenme süreci” dir (Türk Dil Kurumu, 2020). Staj teorisinin pratikte gerçekleştirildiği bir öğrenim devresidir (Demir ve Demir, 2014). Staj dersi ön lisans öğrencilerinin klinik ve saha becerilerini arttırabilir. Staj çalışmaları meslek yüksekokullarından mezun olabilmek için yerine getirilmesi gereken bir zorunluluktur. Stajda gerçek hasta, hasta yakını ve diğer profesyonel meslek gruplarıyla iletişim kurmak ve bilgi paylaşımı yapmak öğrencinin mesleğe adaptasyonu için gerekliliktir (Karacan ve Karacan, 2014).

Türkiye’deki birçok üniversitede zorunlu olarak yapılan staj uygulaması Kapadokya Üniversitesi Fizyoterapi programında Mesleki Uygulama adı altında verilmektedir. Fizyoterapi programı, sağlık alanında eğitim veren diğer programlar gibi uygulama ağırlıklıdır. Fizyoterapi programının temel hedefi fizyoterapi ünitelerinde, ortopedik rahatsızlık, hareket sistemi bozuklukları ve çeşitli hastalıklardan kaynaklanan ağrı ve fonksiyon bozukluklarında fizik tedavi ve egzersiz uygulamalarını, fizik tedavi doktoru ve fizyoterapist denetiminde yapan yardımcı sağlık personeli yetiştirmektir (Kapadokya Üniversitesi, Fizyoterapi (Fizik Tedavi) Teknikeri, 2021).

Kapadokya Üniversitesi Fizyoterapi programı 2 yıl ve 4 dönemden oluşmaktadır. Öğrenciler bu süre içinde temel tıp, mesleki teorik ve pratik dersler ile tüm bu dersleri ve fizyoterapi mesleğini uygulamalı olarak yapabilecekleri Mesleki Uygulama-I ve Mesleki Uygulama-II derslerini almaktadır (Kapadokya Üniversitesi, Kapadokya Meslek Yüksekokulu-Fizyoterapi, 2020). Öğrencilerin 1. yıl bahar döneminde aldıkları Mesleki Uygulama-1 dersinin amacı; 1. yılın güz ve bahar dönemlerinde işledikleri pratik ağırlıklı Fizik Tedavide Ölçme ve Değerlendirme, Fizik Tedavi Yöntemleri-I ve Fizyoterapi Uygulamaları-I dersleri ile teorik ağırlıklı Fizyoterapide Klinik Kavramlar dersinde öğrendikleri bilgileri sahada kullanma becerisi kazanmaları, meslekler arası ve hasta ile iletişimlerini arttırmaları ve fizyoterapi teknikerliği mesleğine adapte olmalarıdır. Bu kazanımların elde edilmesi 1. yıl işlenen derslerin verimliliği, Kapadokya Üniversitesi ile anlaşma/protokol yapılan hastane veya fizik tedavi dal merkezinin iletişimi, anlaşma/protokol yapılan hastane veya fizik tedavi dal merkezinin eğitime katkıları ve öğrencinin performansı ile doğrudan bağlantılıdır.

Bu çalışmanın amacı Kapadokya Üniversitesi ile anlaşma/protokol yapan hastane veya fizik tedavi dal merkezlerinde mesleki uygulama yapan öğrencilerin mesleki uygulama dersine olan bakışını ve bu dersin verimliliğini ölçmektir.

2.Araştırma Yöntemi

2.1.Araştırmanın Şekli

Araştırmanın türü nicel – tanımlayıcı ve analitik araştırmadır.

2.2.Araştırmanın Örnekleme

Araştırma evrenini Kapadokya Meslek Yüksekokulu Fizyoterapi programı öğrencileri (n:102) oluşturdu. Araştırma örneklemini ise 2017-2018 Akademik Yılı yaz döneminde Kapadokya Üniversitesi Fizyoterapi programı çerçeve programında yer alan Mesleki Uygulama-I dersini alıp başarıyla tamamlamış, normal öğrenim süresi devam eden gönüllü ikinci sınıf öğrencileri (n:48) oluşturdu.

2.3.Veri Toplama Süreci

Katılımcılara, araştırmacılar tarafından oluşturulan Mesleki Uygulama Verimlilik Anketi uygulandı. Anket katılımcılara dağıtılmadan önce anketin güvenilirliğini test etmek için Cronbach alfa analizi yapıldı. Anketimizin Cronbach alfa güvenilirliği (R_2) 0.812 olarak bulundu. Bu sonuca göre anketimizin yüksek güvenilirlikte ($0.80 < R_2 < 1.00$) olduğu görüldü (Uzunsakal ve Yıldız, 2018). Daha sonra basılı duruma getirilen anketler katılımcılara dağıtıldı. Anketin ilk 5 maddesi kişisel bilgilerin sorgulandığı açık uçlu sorulardan; sonraki 12 maddesi çoktan seçmeli sorulardan oluşuyordu. Çoktan seçmeli soruların cevap şıkları evet hayır şeklindeydi. Katılımcılardan kendilerine uygun olan cevabı anket üzerinde belirtmeleri bununla birlikte 10. ve/veya 13. sorulara hayır cevabını veren katılımcıların hayır deme nedenlerini kendi ifadeleri ile yazmaları istendi. Anket sorularının hazırlanmasında Mesleki Uygulama-I dersini daha önceki yıllarda alan öğrencilerle yapılan bire bir görüşmelerden ve literatürde yer alan çalışmalardan yararlandı (Emir, Pelit, ve Arslan, 2010; Dolmacı ve Duran, 2007; Olcay, Yıldırım, ve Sürme, 2015; Tektaş, Yayla, Sarıkaş et al., 2016).

Çalışmaya başlamadan önce Kapadokya Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından etik kurul onayı alındı. Katılımcılara çalışmanın içeriğiyle ilgili bilgi verildikten sonra çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarına dair bilgilendirilmiş gönüllü olur formu okutulup imzalatıldı.

2.4.Verilerin İstatistiksel Analizi

Çalışma sonucunda elde edilen veriler Windows işletim sisteminde kullanılan Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) versiyon 22.0 (New York, IBM Corp) programıyla, yüzde ve frekans dağılımları yapılarak değerlendirildi. Sayısal değerler için minimum ve maksimum değerler yazıldı.

3.Bulgular

Uygulanan anketin ilk 6 sorusu katılımcılara ait bazı demografik bilgileri içeriyordu. Elde edilen demografik bilgilere göre yaş aralığı 20 ile 24 yıl arası değişen 48 katılımcının yaş ortalaması 21.31 ± 1.17 (ortalama \pm standart sapma) yıldır. Katılımcıların 20'si (%46.0) erkek, 28'i (%54.0) kadındır. Katılımcıların 38 (%68.7) tanesi Anadolu Lisesi, 10 (%21.3) tanesi ise Sağlık Meslek Lisesi mezunuydu.

Uygulamayı yaşadığı şehirde yapan öğrenci sayısı 44 (%91.8); devlet kurumunda yapan öğrenci sayısı 33'tü (%68.7). Katılımcıların 24'ü (%50.0) mesleki uygulama süresinin yeterli olduğunu düşünürken, 16 katılımcı (%33.0) daha uzun olması gerektiğini; 32 (%64.0) katılımcı mesleki uygulama dersinin her iki yaz döneminde de olması gerektiğini belirtti.

Tablo 1. Mesleki Uygulama Verimlilik Anketi'ne ait cevaplar

Anket soruları (sırayla 6. sorudan 17. soruya kadar) n: 48	Cevap seçeneği (kişi sayısı)	
	Evet	Hayır
Kurum tarafından oryantasyon yapıldı mı?	26 (%54.2)	22 (%45.8)
Kurum tarafından oryantasyon yapılmalı mıydı? (6. soruya hayır cevabını verenlerin cevapladığı bir soru)	18 (%82.0)	10 (%18.0)
Uygulama sorumlunuz çalışma kurallarını net bir şekilde ifade etti mi?	41 (%85.4)	7 (%14.6)
Görev tanımı dışında farklı iş yapmanız istendi mi?	8 (%14.6)	40 (%85.4)
Derste öğrendiğiniz bilgiler sahadaki uygulamanızla örtüşüyor muydu?	32 (%66.8)	16 (%33.2)
Bu dersin mesleki başarınıza katkı sağlayacağını düşünüyor musunuz?	39 (%81.3)	9 (%18.7)
Bu ders kapsamında gördüğünüz uygulamaların ikinci sınıf dersleri için faydalı olacağını düşünüyor musunuz?	39 (%81.3)	9 (%18.7)
Uygulama için yine aynı kurumu tercih eder misiniz?	35 (%73.0)	13 (%27.0)
Uygulama yaptığınız kurumda tekniker olarak çalışmaya devam etmek ister misiniz?	34 (%70.8)	14 (%29.2)
Kurumdan ilerisi için iş teklifi aldınız mı?	13 (%27.0).	25 (%73.0)
Uygulama dersi kapsamında belirli bir ücret aldınız mı?	28 (%58.3)	20 (%41.7)
Bu dersi aldığınız için memnun musunuz?	43 (%89.6)	5 (%10.4)

Bu paragrafa ait bulgular Tablo 1' de gösterilmiştir. “Kurum tarafından oryantasyon yapıldı mı?” sorusuna evet diyenlerin sayısı 26 (%54.2); “kurum tarafından oryantasyon yapılmalı mıydı?” sorusuna evet diyenlerin sayısı 22 kişi arasından 18 kişi (%82.0) idi. “Uygulama yaptığınız kurum sorumlunuz hastanenin kurallarını, isteklerini ve yapacağımız uygulamaları net olarak ifade etti mi?”

sorusuna evet diyenlerin sayısı 41 (%85.4), hayır diyenlerin sayısı 7 (%14.6) idi. Öğrencilerin 8'i (%14.6) uygulama yaptığı kurumda görev tanımı dışında başka iş yapmasının istenmediğini, 32'si (%66.8) derslerde öğrendiği bilgilerle sahada gördüğü uygulamaların örtüştüğünü belirtti. 10. soruda hayır cevabı işaretleyip neden yazanlar uygulama farklılığından ve uygulama azlığından (okulda daha fazla uygulama vardı) bahsetti. Öğrencilerin 39'u (%81.3) mesleki uygulamanın ikinci sınıftaki dersleri için faydalı olacağını; 39 öğrenci (%81.3) mesleki uygulama dersinin, ileriye dönük mesleki başarılarına katkı sağlayacağını belirtti. Öğrencilerden 35'i (%73.0) ikinci sınıfın yaz döneminde yapacağı mesleki uygulamayı yine aynı kurumda yapmak istediğini; 13. soruya hayır cevabı verenler "farklı kurumları da" görmek istedikleri için hayır cevabı verdiklerini belirtti. Öğrencilerin 28'i (%58.3) uygulama için herhangi bir ücret almadığını belirtti. "İmkan olsa aynı kurumda çalışır mısınız?" sorusuna 34 (%70.8) öğrenci evet cevabı verdi. Mesleki uygulama yaptığı kurumdan iş teklifi aldığı söyleyenlerin sayısı 13'tü (%27.0). Mesleki uygulama yaptığı için genel olarak memnun olanların sayısı 43 (%89.6) idi.

4. Tartışma Ve Sonuç

Mesleki Uygulama dersinin amacı öğrencilere derslerde öğrenilen bilgileri sahada kullanabilme becerisi kazandırmak, öğrencilerin meslekler arası ve hasta ile iletişim becerisini geliştirmek ve mesleğe adaptasyon sürecini kolaylaştırmaktır. Bu kazanımların elde edilmesi işlenen derslerin verimliliği; uygulama yapılan kurumun öğrenciyle iletişimi ile öğrencinin eğitimine katkısı ve öğrencinin performansı ile doğrudan ilişkilidir (Dolmacı ve Duran, 2007; Tuygar, 2016). Bu bilgiler ışığında planladığımız çalışmanın amacı Kapadokya Üniversitesi ile anlaşmalı hastane veya fizik tedavi dal merkezlerinde yapılan mesleki uygulama dersinin fizyoterapi öğrencilerine olası katkılarını tespit etmek ve dersin verimliliğini incelemektir.

Literatür taramaları sonucunda farklı meslek yükseköğretim kurumlarında ön lisans öğrencilerinin staj ile ilgili görüşlerini değerlendiren çalışmalara denk gelinse de fizyoterapi programı öğrencilerinde mesleki uygulama derslerinin verimliliğini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bundan ötürü çalışmamızın fizyoterapi programı ön lisans öğrencilerinde mesleki uygulama dersinin verimliliğinin incelendiği ilk çalışma niteliğinde olduğunu söyleyebiliriz.

Fizyoterapi teknikerliği öğrencileri için teorikte anlatılan derslerin pratikte de uygulanması mesleki beceri kazanmak için önemlidir. Özellikle gerçek hasta, hasta yakını ve diğer sağlık çalışanları ile iletişimin olduğu saha çalışmasındaki uygulamalar, fizyoterapi teknikerliği mesleğini tanımada öğrenciye yol gösterebilir, mesleğe adaptasyonu ve mesleki başarıyı arttırabilir ve hatta mesleğe devam edip etmeme konusunda öğrencinin kararını etkileyebilir. Kapadokya Üniversitesi'nde "staj" yerine geçen mesleki uygulama dersinin verimli işlenmesi bu nedenlerle önem arz etmektedir.

Üniversite sınavında bilinçli ve istekli bir şekilde yapılan meslek seçimlerinin genel olarak eğitimin verimliliğinin arttırması beklenmektedir. Karacan vd., (2004) tarafından yapılan bir çalışmada öğrencilerin %20'si "sevdiği için" okuduğu programı seçtiğini belirtmiştir. Bu oranın az olması mesleğe ilginin az olacağı şeklinde yorumlanmıştır. Bizim çalışmamıza katılan öğrencilerin %52'si fizyoterapi teknikerliğini kişisel merak nedeniyle tercih ettiğini belirtti. Kişisel merak nedeniyle meslek seçimi yapmanın, "mesleki uygulama yaptığınız için genel olarak memnun musunuz?" sorusuna %89.0 oranında "evet" demeleri ile ilgisi olduğu düşünülmektedir.

Emir vd., (2010) turizm alanında ön lisans eğitimi alan öğrencilerin staj öncesi ve staj sonrası görüşlerini karşılaştırdığı çalışmalarında öğrencilerin stajın iş yaşamında başarılı olmaya katkı sağlamayacağı görüşünü savundukları sonucunu bulmuşlardır. Bu sonucun, stajın öğrenciler tarafından "formalite" olarak görülmesi nedeniyle ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Bizim çalışmamızda ise katılımcıların büyük çoğunluğunun mesleki uygulamanın mesleki başarılarına katkı sağlayacağını söylemeleri mesleki uygulamanın verimli olarak geçtiği sonucunu düşündürmektedir.

Olçay vd., (2015) yaptıkları çalışmada öğrencilerine anket uygulayıp öğrencilerin staj eğitimi hakkındaki görüşlerini incelemiştir. Anket uyguladıkları öğrencilerin çoğu "staj süresi yeterlidir" maddesine "katılıyorum" şeklinde yanıt vermiştir. Bizim çalışmamızda da katılımcıların yarısı mesleki uygulama süresini yeterli bulurken, diğer yarısı sürenin azaltılması veya arttırılması gerektiğini belirtti. Bu sonuç mesleki uygulama süresinin verimliliği arttırabileceğini düşündürmektedir.

Mesleki uygulamada verimliliği etkileyen önemli faktörlerden biri uygulama yapılan kurumdur. Uygulama yapılan kurumun yapacağı oryantasyon eğitimi, kural, istek ve uygulamalar konusunda net olması ve öğrenciye görev tanımında olmayan işler yaptırmaması özellikle mesleğe yeni adapte olmaya çalışan stajyerler üzerinde olumlu etki yapabilir. Bizim çalışmamızda da "oryantasyon yapıldı mı?" ve "uygulama yaptığınız kurum sorumlunuz hastanenin kurallarını, isteklerini ve yapacağınız uygulamaları net olarak ifade etti mi?" sorularına "evet" diyenlerin sayısı "hayır" diyenlerden; "görev tanımınızda olmayan işleri yapmanız istendi mi?" sorusuna "hayır" diyenlerin sayısı "evet" diyenlerin sayısından fazladır. Bu durumun genel memnuniyeti arttırdığı düşünülmektedir.

Katılımcıların %33.3'ünün teorikte öğretilenlerle sahada yapılan uygulamaların birbiriyle örtüşmediğini dile getirmeleri, öğrencilerin 2. yılda almaları gereken mesleki dersleri henüz almamaları ve bu nedenle sahada gördükleri uygulamaların farklı ve daha fazla olduğunu düşünmelerine neden olmuş olabilir şeklinde yorumlanmaktadır.

Bulgulardan elde edilen verilere göre katılımcıların mesleki uygulamayı yaşadıkları şehirde yapmaları, ikinci sınıfın yaz döneminde yapacakları mesleki uygulamayı yine aynı kurumda yapmak istemeleri, imkan olsa mesleki uygulama yaptıkları kurumda çalışmak istemeleri, mesleki uygulama yaptıkları kurumdan garanti bir iş teklifi ve para almamalarına rağmen mesleki uygulamadan genel olarak

memnun olmaları mesleki uygulamanın verimli bir ders olduğu sonucunu destekler niteliktedir. Çalışma sonucunda araştırmacı yürütücülerinin ortak gözlemi bu ders sayesinde öğrencilerin mesleklerini daha iyi tanıyabildikleri, ikinci sınıf pratik derslerinde kullanacakları cihazlarla ilgili ön tecrübe kazandıkları, derslere daha motive gelecekleri ve pratik uygulama ile teorik bilgilerini karşılaştırabilme becerisi kazanmış olmalarıydı. Bu yönden mesleki uygulama dersinin öğrencilerimize pozitif katkılar sağladığı sonucuna varılabilir.

Çalışmamızın örneklem büyüklüğünün daha da arttırılması gerektiği ve bundan sonra yapılacak benzer çalışmalara yol göstereceği kanaatindeyiz.

5. Kaynaklar

- Demir, M. ve Demir, Ş. (2014). Turizm işletmelerinde yöneticilerin mesleki staj ve stajyerleri değerlendirmesi. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (6): 18-33.
- Dolmacı, N. ve Duran, Y. (2007). Ön lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin zorunlu staj uygulamasına ilişkin görüşleri, sorunları ve çözüm önerileri: Isparta Meslek Yüksekokulu örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*; 9(21): 254-267.
- Emir, O., Pelit, E. ve Arslan, S. (2010). Turizm alanında ön lisans eğitimi alan öğrencilerin staj öncesi ve sonrası görüşlerinin karşılaştırılması (Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33): 141-165.
- Gökdoğan, O. ve Sarıgöz, O. (2012). Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin “mesleki uygulama dersi” ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1): 1091-1100.
- Kapadokya Üniversitesi, Fizyoterapi (Fizik Tedavi) Teknikeri. 10 Mart 2021 tarihinde <https://kapadokya.edu.tr/akademik/kapadokya-meslek-yuksekokulu/fizyoterapi> adresinden erişildi.
- Kapadokya Üniversitesi, Kapadokya Meslek Yüksekokulu-Fizyoterapi, 10 Şubat 2020 tarihinde <https://bilgipaketi.kapadokya.edu.tr/Pages/Courses.aspx?lang=tr&TR&academicYear=2019&facultyId=1&programId=72&menuType=unit>. adresinden erişildi.
- Karacan, S. ve Karacan, E. (2004). Meslek Yüksekokullarında (MYO) yapılan staj uygulamalarına ilişkin bir araştırma: Kalite ve verimlilik için iş yerleri-MYO iş birliğinin gereği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(8):168-184.

- Olca, A., Yıldırım, İ. ve Sürme, M. (2015). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Eğitimi Hakkında Görüşleri: Gaziantep İli Örneği. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(3): 324-334.
- Tektaş, N., Yayla, A., Sarıkaş, A., Polat, Z., Tektaş, Öz Ceviz, N. (2016). Ön lisans öğrencilerinin staj uygulamalarının değerlendirilmesi: Marmara Üniversitesi örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5: 310-318.
- Türk Dil Kurumu, 10 şubat 2021 tarihinde www.sozluk.gov.tr adresinden erişildi.
- Tuygar, Ş.F. (2016). Paramedik programı öğrencilerinin yaz stajı hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*; 6(2): 92-100.
- Uzunsakal, E. ve Yıldız, D. (2018). Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1): 14-22.
- Yalçınkaya, B. (2018). Staj süreçlerinin öğrencilerin mesleki beklentilerine etkisi: Marmara Üniversitesi bilgi ve belge yönetimi bölümü üzerine bir inceleme. *Arşiv Dünyası Dergisi*, 20: 1-20.